

Kultur- og likestillingsdepartementet

Deres ref: 22/4619

Oslo, 30. januar 2023

Høringsvar – NOU 2022:9 En åpen og opplyst offentlig samtale

Norsk Arkivråd (NA) viser til Kultur- og likestillingsdepartementets høring på NOU 2022:9 og ønsker å komme med sine innspill.

Norsk Arkivråd er landets største faglige interesseorganisasjon for informasjonsstyring, dokumentasjonsforvaltning og arkiv. Vi har ca. 900 medlemmer, og medlemsmassen består både av virksomheter og enkeltmedlemmer. Organisasjonen har medlemmer fra alle deler av landet, og fra bedrifter og organisasjoner fra offentlig og privat sektor. Norsk Arkivråd er spesielt opptatt av primærfunksjonen til dokumentasjon og arkiv. En god dokumentasjonsforvaltning er en forutsetning for at offentlige virksomheter ivaretar sitt samfunnsoppdrag, at åpenhet ivaretas og for at dokumentasjon sikres for ettertiden.

Overordnet stiller Norsk Arkivråd seg positiv til mange av forslagene til handling som Ytringsfrihetskommisjonen foreslår og våre merknader handler i all hovedsak om kapittel 11, "Offentlighetsprinsippet og retten til informasjon".

Juridisk etterslep

I **kapittel 11.7.3** skriver kommisjonen at "Juridisk og teknologisk etterslep gjør at viktig dokumentasjon går tapt". Likevel vil kommisjonen ikke komme med konkrete anbefalinger ettersom arkivlova ble sendt på høring i 2021. Norsk Arkivråd er skuffet over denne unnfalldenheten, særlig ettersom vi deler kommisjonens syn på at "Det haster å ta tak i de arkivmessige utfordringene som digitalisering av offentlig sektor har skapt." Som kommisjonen selv skriver så henger offentlighet, journalføring og arkivering tett sammen og Ytringsfrihetskommisjonen presiserer flere ganger at det er viktig å se de tre lovene, arkivloven, forvaltningsloven og offentleglova i sammenheng.

Dette har vært framhevet av NA i mange sammenhenger. Når lovene både referer til hverandre og til dels bygger på hverandre, er det slik at man ikke kan endre én lov av gangen.

Etter høringen om offentleglova i 2016 har det stort sett vært stille på den fronten. Vi venter

på ny forvaltningslov etter høringen på forslag til ny lov i 2019. To forslag til ny arkivlov har vært på høring, og departementet har varslet behandling av ny lov i Stortinget 2024.

Vi har tidligere bedt Kultur- og likestillingsminister Trettebergstuen om å komme på banen (digi.no 12.10.2022) og ser kommisjonens rapport som enda et argument på at arbeidet med ny arkivlov går altfor sakte og utgjør en trussel mot offentlighetsprinsippet og retten til informasjon.

Forslaget om å gjøre det lovpålagt å redegjøre for all digital aktivitet i virksomheten er bra. Spørsmålet er om forslaget går langt nok til å muliggjøre innsyn i de forskjellige systemer som brukes for produksjon og lagring av informasjon.

Kommentarer til noen av de konkrete tiltak som oppsummeres i kap. 11.9

- **Sørge for bedre opplæring av offentlig ansatte i innsynsrettigheter, herunder arkivering og journalføring, og opplæring i hvordan de ulike reglene skal praktiseres.**

Vi er selvsagt enig i at opplæring alltid er en viktig for å gjøre regelverk kjent og forstått. Norsk Arkivråd har i flere år tilbudt kurs og seminarer både om arkivpraksis og om offentleglova som har vært svært populære. Spørsmål er om opplæring bare er å bøte på et komplisert, utdatert og lite digitaliseringsvennlig lovverk. Med endring av regelverket til å være mer tilpasset den digitale hverdagen hadde regelverket trolig vært lettere å forstå. NA ønsker også å gjøre oppmerksom på at det allerede eksisterer omfattende opplæring på Arkivverkets opplæringsider (“Veileder for arkivering og journalføring i departementene og statlige virksomheter”) samt et nytt e-læringskurs i journalføring og arkivering.

- **Ta inn krav om konkrete tiltak for å øke kunnskapsnivået om innsynsrettigheter og praktisering av offentleglova i statlige tildelingsbrev.**

Norsk Arkivråd er usikker på om tildelingsbrevene egner seg til dette, i så fall bør det kanskje heller satses på rapportering på innsyn, antall klager eller lignende slik at det er enklere å avdekke virksomheter som unnlater å besvare innsynskrav eller som bruker urimelig lang tid på dette.

Norsk Arkivråd har tidligere foreslått en rapporteringsplikt på innsyn. En slik funksjon kunne også vært lagt til en overordnet klageinstans for innsynsspørsmål eller et tilsynsorgan for innsynsspørsmål.

- **Gjennomgå, forenkle og tydeliggjøre lovteksten i offentleglova. Se særlig på følgende:**

Norsk Arkivråd vil innledningsvis minne om at det ble gjennomført en evaluering av offentleglova og som hadde høringsfrist 25.05.2016. Her savner vi status da saken er langt på overtid. Av de konkrete tiltakene som foreslås av kommisjonen ønsker vi å fremheve forslaget om å **lovfeste tidskrav for behandling av innsynskrav** og at det bør **utredes en ny og uavhengig klageinstans for avslag på innsyn**. Dette vil styrket rettighetene til de som ønsker innsyn. I dag ser altfor mange virksomheter seg tjent med å trenere behandling av innsynskrav, noe som undergraver offentlighetsprinsippet.

- *Vurdere å utvide lovens virkeområde slik at virksomheter som utfører viktige samfunnsoppgaver omfattes av loven.*

NA støtter en slik utviding av lovens virkeområde.

- *Utrede en ny og uavhengig klageinstans for avslag på innsyn.*

NA støtter forslaget.

- *Lovfeste rett til innsyn i hvilke datasystemer som finnes, hvilke data som lagres der og hvilke tekniske verktøy det offentlige selv har tilgjengelig for å nyttiggjøre seg av dataene i systemet.*

NA støtter forslaget som i stor grad vil være å flytte kravene som i dag ligger i Digitaliseringsrundskrivet om "Orden" i eget hus» til å være lovpålagt

- **Fjerne kostnadene ved bruk av elnnsyn for kommuner og fylkeskommuner**

Når det gjelder dette forslaget så opplever vi at forslaget baserer seg på en antagelse om at elnnsyn er den beste løsningen for å gi innbyggere tilgang på offentlige dokumenter. Det er derimot flere kommuner som har langt større andel fulltekstpublisering av dokumenter og bedre funksjonalitet enn dagens elnnsynsløsning, så å få alle over på denne løsningen er ikke nødvendigvis det beste.

elnnsyn baserer seg på en tradisjonell forståelse av at offentlig forvaltning foregår som brev som sendes mellom virksomheter, og har i liten grad tatt inn over seg, eller lagt til rette for, det skiftet som har skjedd, og som Kommisjonen selv beskriver, der digital kommunikasjon skjer i flere former og på flere plattformer.

Vel så viktig som å få flere over på dagens elnnsynsløsning er å sørge for hvordan løsningen bedre kan tilrettelegge for dokumentasjon fra fagsystemer. Mange offentlige organ publiserer mye informasjon om sin virksomhet på egne hjemmesider der dokumentasjonen er satt i en sammenheng som beriker informasjonen. Eksempler på dette er Høringer på regjeringen.no og Statnett – våre prosjekter. Mye av informasjonen som ligger på disse to

Løsningene er informasjon som også er omfattet av reglene som gjør at de skal publiseres på eInnsyn. Utfordringen er at eInnsyn ikke tilbyr å koble til slike publisert informasjon, men krever en egen publisering knyttet til journal. Dette bryter både med prinsipp om effektivitet, robust og helhetlig informasjonsarkitektur samt «once-only».

- **Gjøre en gjennomgang og sammenstilling av eksisterende lovbestemmelser om taushetsplikt og analysere disse opp mot den internasjonale rettsutviklingen på dette området.**

NA støtter at en slik gjennomgang er på sin plass.

Videre arbeid

Når departementet skal i gang med å sammenstille og vurdere alle høringsinnspill, vil vi oppfordre til at dokumentasjonsforvaltningen i stor grad trekkes med i utforming av nye ordninger og regler.

NA står til rådighet ved ønske om utdypning eller klargjøring av synspunkter.

Vennlig hilsen
Anja Jergel Vestvold
styreleder
Norsk Arkivråd